

GUIA DOCENT DE L'ASSIGNATURA

Titulació acadèmica	Batxillerat / Grau en Història, Arqueologia i Arts cristianes					
Titulació oficial	Baccalaureatus in Historia, Archaeología et Artibus Christianis: equivalent al títol universitari oficial de Graduat [BOE 22/04/2015]					
Assignatura	2G1006 – 2CP006 HISTÒRIA DE L'ART CRISTIÀ DEL RENAIXEMENT I EL BARROC					
Any	2021-2022	Curs	Segon / Curs Pont	Valor lectiu	6 ECTS	
Període lectiu	Primer semestre	Hores setmanals		3	Cicle	Primer cicle
Professors	Dra. Miquela Sacarès			Llengua	Català	

Descripció/Justificació

Història de l'art cristià del Renaixement i el Barroc és una assignatura que pretén donar una aproximació al que coneixem com l'art de l'època moderna i que abraça els segles XV, XVI, XVII i la primera meitat del XVIII segle. El contingut de la matèria s'estructurarà a partir dels tres grans estils Renaixement, Manierisme i Barroc, i es centrarà principalment amb el gènere de la pintura. En primer lloc, s'estudiarà l'art del primer Renaixement conegut com a Quattrocento amb les diferents escoles que sorgeixen a la Toscana i els més destacats pintors de l'escola florentina, i dels centres de Pàdua, Ferrara, i Venècia. El Cinquecento amb les figures de Leonardo da Vinci, Miquel Àngel, i Rafael posaran les bases a les grans aportacions de l'art. La crisi del Renaixement donarà pas al manierisme, i a la ruptura de les fórmules clàssiques amb pintors tan reconeguts com Correggio, Ticià, i Tintoretto. A continuació el nou llenguatge barroc cospa el panorama artístic, i arran de les noves directrius del Concili de Trento es renoven els programes iconogràfics de les esglésies dels diferents ordres religiosos. La temàtica cristològica, mariana, i els repertoris hagiogràfics dels sants seran els grans temes conreats. El naturalisme de Caravaggio i el classicisme barroc dels Carracci fixen la difusió a l'àmbit europeu.

Requisits i orientacions prèvies

Es recomana haver cursat les assignatures d'història de l'art cristià antic i història de l'art medieval.

Objectius

Generals:

- Presentar una visió general de la història de l'art cristià amb els tres grans estils de l'època moderna i els seus trets característics.
- Reconèixer les diferents escoles i centres artístics de la Toscana i identificar els pintors i les seves principals obres artístiques.

Específics:

- Conèixer els grans programes iconogràfics del Renaixement i Barroc.

- Estudi i anàlisi d'estil i forma de l'obra d'art en el seu context històric i social.

Competències

Competències transversals (genèriques):

- Capacitat de sintetitzar i distingir l'art de cada període i situar-lo en concordança amb l'evolució de l'espiritualitat cristiana.
- Reconèixer l'autoria de les obres d'art i la seva cronologia.
- Capacitat de sintetitzar els elements bàsics i cabdals de cada període.

Competències específiques:

- Conèixer els promotors i mecenes de les diverses manifestacions artístiques
- Coneixement de la tratadística i la literatura artística dels períodes estudiats i relació amb les diverses manifestacions artístiques

Continguts

1. Introducció. L'art a l'edat moderna. Marc geogràfic, històric i cronològic. Característiques generals.

- Periodització i estils. Renaixement, Manierisme, Barroc.

2. La pintura italiana del primer Renaixement. El *Quattrocento*.

- La primera generació de pintors florentins: Fra Angelico, Massaccio, Ucello, Piero della Francesca, Andrea del Castagno, Filippo Lippi.
- La segona generació de pintors florentins: Gozzoli, Ghirlandaio, Andrea del Verrochio. La secularització de la cultura del Renaixement, les transposicions de les imatges cristianes a temàtiques paganes. El cercle neoplatònic: els encàrrecs a Botticelli.
- L'escola Umbra: Perugino, Signorelli.
- Els centres de Pàdua, Ferrara, i Venècia: Mantegna, Cosme Tura, Francesco del Cossa, Bellini, de Messina, Crivelli.

3. La pintura italiana del segon Renaixement. El *Cinquecento*. Roma i Venècia.

- La pintura: Leonardo da Vinci i els seus seguidors: la perspectiva aèria. Miquel Àngel i la Capella Sixtina. Rafael i les estàncies vaticanes. Guilio Romano.
- L'escultura: La multifocalitat i la visió giratòria de Miquel Àngel.

4. El Manierisme i la crisi del Renaixement.

- La fi del llenguatge clàssic: les polèmiques classicisme-manierisme.

- El Manierisme i la imatge religiosa.
- Escola florentina: Jacobo Pontormo.
- Escola Parmesana: Correggio, Il Parmigianino.
- Venècia: Giorgione, Ticià, Veronese, Tintoretto.

5. El Barroc

- La pugna de l'església catòlica contra el protestantisme iconoclasta.
- La renovació iconogràfica arran del Concili de Trento. La temàtica cristològica: les escenes de la Passió, la Crucifixió. La temàtica mariana: el culte a la Verge. La Immaculada i els símbols de les lletanies. La Immaculada i els artistes espanyols. Els repertoris hagiogràfics: les visions i els èxtasis dels sants.
- El programa decoratiu de les esglésies dels ordres religiosos: Jesuïtes, Carmelites, Franciscans, Agustins.
- La pintura barroca italiana: Caravaggio i el naturalisme.

Metodologia d'ensenyament-aprenentatge

Les classes seran impartides de manera magistral amb el suport informàtic per poder visualitzar les imatges de l'art del període estudiat.

Al llarg del curs es realitzarà una (o dues) visites a esglésies o museus relacionats amb l'època que estudiem. La presència i participació durant les mateixes visites i classes també serà tinguda en compte per l'avaluació final.

Avaluació

Criteris d'avaluació:

- Es tindrà en compte la comprensió del període artístic que tractem, així com la capacitat d'identificar i sintetitzar els diferents estils artístics amb els seus artistes.
- Es valorarà l'assistència a classe així com la participació de l'alumne al llarg del curs.

Tècniques d'avaluació:

- La nota es realitzarà a partir de dues proves escrites. Un primer examen parcial opcional per part de l'alumne que si es supera eliminarà matèria per l'examen final. Per als no presentats o els que no superin el parcial un examen amb el contingut de tota l'assignatura.

Bibliografia bàsica

ANTAL, F, *El mundo florentino y su ambiente social*. La república burguesa anterior a Cosme de Médicis: S XIV y XV, Madrid, Alianza, 1989.

- ARGAN, G. C, *Renacimiento y Barroco*, Madrid, Akal, 1987.
- BATTISTI, E, *Renacimiento y Barroco*, Cátedra, Madrid, 1990.
- BAZIN, G., *Barroco y rococó*, Thames & Hudson, Barcelona, 1992.
- BOTTINEAU, Y, *El arte Barroco*, Akal, Madrid, 1990.
- BAXANDALL, M, *Pintura y vida cotidiana en el Renacimiento: arte y experiencia en el Quattrocento*, Gustavo Gili, Barcelona, 1978.
- BROWN, J, *Imágenes e ideas en la pintura española del siglo XVII*, Alianza, Madrid, 1981.
- BLUNT, A, *La teoría de las artes en Italia ,1450- 1600*, Cátedra, Madrid, 1968.
- BURCKHARDT, J, *La cultura del Renacimiento en Italia*, Akal, Madrid, 2004.
- CALVO SERRALLER, F, *Teoría de la pintura española del Siglo de Oro*, Cátedra. Madrid, 1981.
- CHASTEL, A, *El Renacimiento italiano, 1460-1500*. Akal, Madrid, 2005.
- CHASTEL, A, *Arte y humanismo en Florencia en tiempos de Lorenzo el Magnífico*. Cátedra, Madrid, 1982.
- CHECA CREMADES, F, *Pintura y escultura del Renacimiento en España, 1450-1600*, Càtedra, Madrid,1983.
- CHECA CREMADES, F; MORÁN TURINA, M, *El barroco*, Istmo, Madrid, 1989.
- ELIADE, M, *Tratado de historia de las religiones*, Ed. Cristiandad, Madrid, 1974.
- ESTEBAN LORENTE, J. F, *Tratado de iconografía*, Istmo, Madrid, 1990.
- FERNÁNDEZ ARENAS, J.; BASSEGODA, B. “*Barroco en Europa*” F.D.H.A., Gustavo Gili. Vol. V, Barcelona, 1983.
- FRANCASTEL, G; P, *El retrato*, Cátedra, Madrid, 1995.
- GALLEGO, J, *Visión y símbolos de la pintura española del siglo XVII*, Alianza, Madrid, 1972.
- GHYKA, M. G, *Estética de las proporciones en la naturaleza y en las artes*, Poseidón. Buenos Aires, 1953.
- GOMBRICH, E. H, *Història de l’Art*, Columna, Barcelona, (1950).
- GOMBRICH, E. H, *El legado de Apeles: estudios sobre el arte del Renacimiento*, Debate, Madrid, 2000.
- GOMBRICH, E. H, *Imágenes simbólicas*. Estudios sobre el arte del Renacimiento II. Alianza,

Madrid, 1983.

GRABAR, A, *Las vías de la creación en la iconografía cristiana*, Alianza, Madrid 1985.

HUMBERT, J, *Mitología griega y romana*, Gustavo Gili, Barcelona, 1988.

LÓPEZ TORRIJOS, R, *La mitología en la pintura española del siglo de oro*, Cátedra, Madrid, 1985.

MÂLE, E, *El arte religioso del siglo XII al siglo XVIII*, Fondo cultura económica. Buenos Aires, 1966.

MÂLE, E, *El barroco, el arte religioso del Siglo XVII*, Encuentro, Madrid, 1985.

MÂLE, E, *El Barroco: arte religioso del siglo XVII: Italia, Francia, España, Flandes*. Encuentro, Madrid, 1985.

NIETO ALCAIDE, V, *La luz, símbolo y sistema visual. El espacio y la luz en el arte gótico y del renacimiento*, Cátedra, Madrid, 1981.

NIETO ALCAIDE, V, *El arte del Renacimiento*. Madrid: Historia 16, 1996.

PACHECO, F, *El Arte de la Pintura*, Cátedra, Madrid, 1990.

PANOFSKY, E. *Estudios sobre Iconología*, Alianza, Madrid, 1991.

PANOFSKY, E, *El significado en las artes visuales*, Alianza, Madrid, 1979.

PAOLETTI, J; RADKE, G. M. *El arte en la Italia del Renacimiento*. Akal, Madrid, 2002.

PLAZOLA, J, *Historia del arte cristiano*, Sapientia Fide, serie de manuales de teología, Biblioteca de autores cristianos, Madrid, 1999.

POPE - HENNESY, J, *La escultura del Renacimiento en Italia*, Nerea, Madrid, 1990.

PRAZ, M, *Imágenes del Barroco (estudios de emblemática)*, Siruela. Madrid 1989.

SEBASTIÁN, S, *Arte y Humanismo*, Alianza, Madrid, 1978.

SEZNEC, J, *Los Dioses de la Antigüedad en la Edad Media y en el Renacimiento*, Taurus, Madrid, 1983.

TAPIÉ, V. L, *Barroco y clasicismo*, Cátedra, Madrid, 1978.

TENENTI, A, *Florenia en la época de los Médicis*, Península, Barcelona, 1976.

TOLNAY DE CH, *Miguel Ángel, arquitecto, escultor, y pintor*, Alianza, Madrid, 1985.

VAN LAARHOVEN, j, *Storia dell'arte cristiana*, Mondadori Bruno, 1999.

VARRIANO, J, *Arquitectura italiana del barroco al rococó*, Alianza, Madrid, 1990.

VERNET, J, *Astrología y astronomía en el Renacimiento*, Ariel. Barcelona, 1974.

WEISBACH, W, *El barroco arte de la contrarreforma*, Espasa Calpe, Madrid, 1948.

WIND, E. *La elocuencia de los símbolos*. Alianza, Madrid, 1993.

WIND, E. *Los misterios paganos del Renacimiento*, Barral, Barcelona, 1972.

WöLFLING, H, *Renacimiento y Barroco*, Paidós, Barcelona, 1986.

WITTKOWER, R, *Arte y arquitectura en Italia, 1600-1750*, Cátedra, Madrid, 2007.

FONTS I DICCIONARIS

AGHION, I, BARBILLON, C I LISSARAGUE, F. *Héroes y Dioses de la Antigüedad*, Alianza, Madrid, 1997.

BATTISTINI, M, *Símbolos y alegorías*, Los Diccionarios del Arte, Electa, Barcelona, 2003.

BIBLIA, San Pablo, Madrid, 1985.

CARMONA, J, *Iconografía cristiana. Guía básica para estudiantes*, Istmo, Madrid, 2001.

CIRLOT, J-E, *Diccionario de símbolos*, Labor, Barcelona, 1978.

COLONNA, F. *Sueño de Polifilo*, edic. Pilar Pedraza, colección Acantilado, Barcelona, 2008.

DOMÍNGUEZ, J, GIRALT, D. *Diccionario de términos artísticos*, Globo, Madrid, 2003.

DUCHET-SUCHAUX, G. I PASTOUREAU, M. *La Biblia y los santos*, Alianza, Madrid 1996.

EVANGELIOS (LOS) APÓCRIFOS B.A.C. Madrid 1963.

FALCÓN, C. Et alter, *Diccionario de Mitología Clásica* Alianza Ed. 2 vols. Madrid, 1994.

FERRANDO, J, *Iconografía de los santos*, Omega, Barcelona, (1950).

FILÓSTRATO *el Viejo*. FILÓSTRATO *el Joven*. CALÍSTRATO, *Imágenes, Descripciones*. Eds. L. A. de Cuenca, M. A. Elvira, Siruela, Madrid 1993.

FUGA, A, *Técnicas y materiales del arte*, Los Diccionarios del Arte, Electa, Barcelona, 2004.

GIORGI, R, *El siglo XVII*, Los siglos del Arte, Electa, Barcelona, 2006.

GRIMAL, P. *Diccionario de mitología griega y romana*. Paidós, Barcelona, 1997.

HORAPOLO, *Hieroglyphica*. Ed. J. Mª González de Zárate. Akal. Madrid, 1992.

MILICUA, J, (Dirig.), *Història Universal de l'Art*, vol. V, VI, Planeta, Barcelona, 1990.

OVIDIO. *Metamorfosis*. Ed. A. Ruiz de Elvira. Alma Mater. Madrid, 1992.

PACIOLI, L, *La divina proporción*, Akal, Madrid, 1991.

REAU, L, *Iconografía del arte cristiano* Ediciones del Serbal, 5 vols. Barcelona, 1996.

REVILLA, F, *Diccionario de iconografía y simbología*. Cátedra, Madrid, 1995.

RIPA, C. *Iconología*, Akal. Madrid 1987.

SUREDA, J, (coord), *Summa Pictorica. Història Universal de la Pintura. El Renaixement Italià., La fastuositat del Barroc*, vols. V, VI, Planeta, Barcelona, 1999.

TORRES AMAT, F, *La Sagrada Bíblia* (traducida de la Vulgata latina al español), La casa de la Bíblia Católica, Buenos Aires, 1965.

VASARI, G, *Las vidas de los más excelentes arquitectos, pintores, y escultores italianos desde Cimabue a nuestros tiempos*, Cátedra, Madrid, 2011.

VORÁGINE, S. *La Leyenda Dorada*, Alianza, Madrid, 1963.

ZUFFI, S, *Episodios y personajes del Evangelio*, Los Diccionarios del Arte, Electa, Barcelona, 2003.